

Nr 41

Utlåtande i anledning av väckta motioner om bestämmelser rörande tillstånd att förändra vattnets kemiska beskaffenhet i allmän vattenledning.

Andra lagutskottet har till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 30 i första kammaren av herr *Mårtensson* samt nr 56 i andra kammaren av herrar *Svenning* och *Henningsson*.

I motionerna, vilka är likalydande, har hemställts, »att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära utredning om villkoren för meddelande av tillstånd att förändra vattnets kemiska beskaffenhet i allmän vattenledning eller därtill ansluten ledning».

Beträffande de skäl motionärerna åberopat till stöd för sitt yrkande får utskottet, i den mån redogörelse därför icke lämnas i det följande, hänvisa till motionen II: 56.

Över motionerna har utskottet, i den ordning 46 § riksdagsordningen föreskriver, inhämtat yttrande från medicinalstyrelsen, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och statens institut för folkhälsan. Yttrande har dessutom på utskottets begäran avgivits av Norrköpings stads hälsovårdsnämnd, Svenska stadsförbundet, Svenska landskommunernas förbund, Sveriges fastighetsägareförbund och Sveriges industriförbund. Redogörelse för innehållet i remissyttrandena lämnas i det följande.

Gällande bestämmelser

Några bestämmelser som direkt reglerar frågan om tillåtligheten att genom tillsatsmedel eller på annat sätt förändra vattnets kemiska beskaffenhet i allmän vattenledning finnes icke.

Bestämmelser rörande beskaffenheten av vatten till dryck, matlagning m. m. finns i *hälsovårdsstadgan den 19 december 1958 (nr 663)* och *livsmedelsstadgan den 21 december 1951 (nr 824)*. Däremot innehåller lagen den 3 juni 1955 (nr 314) om allmänna vatten- och avloppsanläggningar inte några bestämmelser om kvaliteten på det vatten, som tillhandahålles genom sådan anläggning.

I *hälsovårdsstadgan* upptages i 3 kap. om bostad den grundläggande bestämmelsen, att bostadslägenhet skall ha lätt tillgång till vatten i erforderlig mängd och av tillfredsställande beskaffenhet till dryck, matlagning
Bihang till riksdagens protokoll 1962. 9 saml. 2 avd. Nr 41

och andra hushållsändamål (19 §). I 6 kap., som handlar om vattenförsörjning och vattenundersökning m. m., stadgas att brunn, vars vatten används bl. a. till dryck, matlagning eller annan beredning av livsmedel, skall vara belägen på betryggande avstånd från anläggning, som kan menligt påverka vattnet, och inrättad så att dagvatten och orenlighet förhindras intränga däri (29 §). Anläggning för uppfordring, rening, förvaring och överföring av vatten för nyss angivet ändamål skall vara så anordnad och utförd samt skall så underhållas och skötas, att vattnet inte roner menlig påverkan av betydelse för dess användning (30 §). Vidare stadgas förbud mot att förorena vatten i brunn eller annat vattenhämtningsställe eller i anläggning för uppfordring m. m. av vatten, såvida åtgärden ej är medgiven enligt annan författning (31 §). Med förorening avses sådana åtgärder som att orenlighet kastas ned i en brunn eller att t. ex. en avloppsbrunn förlägges i närheten av en vattentäkt. Med undantaget från förbudet åsyftas bestämmelser i vattenlagen och i lagen den 6 april 1956 om åtgärder mot vattenförorening från fartyg.

Vatten, som genom allmän anläggning för vattenförsörjning tillhandahålles för förut nämnt ändamål inom hälsovårdstätort, d. v. s. område för vilket fastställts stadsplan eller byggnadsplan, skall underkastas fysikalisk-kemisk och bakteriologisk undersökning. Länsstyrelsen äger förordna att sådan undersökning skall äga rum även av vatten som tillhandahålles utom hälsovårdstätort och genom anläggning för vattenförsörjning som inte är allmän (32 §). Undersökning skall ske med vissa angivna tidsmelanrum. Utvisar undersökning att vattnet är mindre tjänligt för sitt ändamål, äger hälsovårdsnämnden förordna att undersökning skall verkställas oftare än vad sålunda är föreskrivet (33 och 34 §§). Såvitt avser bakteriologisk undersökning får sådant förordnande ej återkallas, förrän två på varandra följande undersökningar utvisat, att vattnet åter är tjänligt för sitt ändamål (34 §). Befinnes vatten i anläggning för vattenförsörjning otjänligt till dryck, matlagning eller annan beredning av livsmedel och kan vattnets användande medföra uppenbar hälsofara, äger hälsovårdsnämnden efter samråd med brandmyndigheten meddela föreläggande att avstänga tillförseln av vatten. Är vatten vid visst vattenhämtningsställe av beskaffenhet som nu sagts, må hälsovårdsnämnden meddela förbud mot att hämta vatten där (72 §). Föreläggande eller förbud må förbindas med vite (75 §).

Länsstyrelsen skall vaka över allmänna hälsovården i länet. Då länsstyrelsen erhåller kännedom om missförhållande i hälsovårdshänseende, skall länsstyrelsen tillse, att tjänliga åtgärder vidtages för att undanröja missförhållandet (3 §).

Enligt definitionen på livsmedel i *livsmedelsstadgan* är vanligt dricksvatten inte att betrakta som livsmedel. Däremot hänföres såväl läskedrycker som icke sötade, kolsyrade mineralvatten helt under livsmedelsstadgan. I

tillämpliga delar gäller stadgan tillsatser till livsmedel, varmed förstås vara eller ämne, som är avsett att tillföras livsmedel för att påverka dess färg, smak, konsistens eller hållbarhet eller för annat liknande ändamål och alltjämt finnes kvar i det färdiga livsmedlet. Vatten skall inte anses som tillsats även om det används på sätt nyss sagts (1 §).

Vissa bestämmelser i livsmedelsstadgan är emellertid tillämpliga på vatten. Sålunda får vara eller ämne — däri inbegripna vatten och is — som används vid framställning eller beredning av livsmedel för avsalu eller servering, inte vara av sådan beskaffenhet eller tillföras under sådana förhållanden eller i sådan mängd, att det färdiga livsmedlet kan antagas bli skadligt att förtära eller eljest otjänligt till människoföda (3 §). Livsmedelslokal skall ha lätt tillgång till vatten av lämplig beskaffenhet (10 §). Vatten, som används vid rengöring eller kylning av livsmedel, avsett till försäljning eller servering, eller vid rengöring av kärl eller redskap, som nyttjas vid beredning eller förvaring av sådant livsmedel, får inte vara av sådan beskaffenhet, att det kan antagas göra livsmedlet skadligt att förtära eller på annat sätt otjänligt till människoföda. Det nyss sagda gäller också is, som vid förvaring eller kylning av sådant livsmedel kan komma i beröring med livsmedlet (14 §).

Remissyttrandena

Samtliga remissinstanser har tillstyrkt motionärernas yrkande.

Medicinalstyrelsen berör inledningsvis i sitt yttrande de olika tillsatser till vattenledningsvatten, vilka numera används. Därefter anför styrelsen:

Såsom berörts i motionen finnes numera i marknaden en del tillsatsanläggningar för anslutning till vattnets distributionsnät syftande bland annat att nedbringa vattnets hårdhet och surhet.

Medicinalstyrelsen finner som villkor för anslutning av dylik anläggning böra uppställas, att för ändring av vattnets kemiska beskaffenhet må användas endast anordning av godkänd typ med anvisningar för en betryggande skötsel. Det är vidare nödvändigt att såväl hälsovårdsnämnd som vattenverk får kännedom om när och var dylik privat tillsatsanläggning skall anordnas. Eljest får dessa aldrig tillfälle att föreskriva åtgärder till förhindrande av risker för förorening och infektion vid användande av dylika anläggningar. Bristande kännedom om förefintligheten av sådana kan också i vissa fall försvåra eller påverka bedömningen av kontrollprov från det av vattenverket distribuerade vattnet. — Medicinalstyrelsen vill i förevarande sammanhang erinra om den i 11 § lagen om allmänna vatten- och avloppsanläggningar meddelade föreskriften att anordningar, som för fastighet ansluten till allmän vatten- och avloppsanläggning kopplas till denna, skall hållas i sådant skick att fara ej uppstår för driftsavbrott eller annan olägenhet vid anläggningens begagnande. För tillsyn härav har i paragrafen stadgats att, när så erfordras, skall tillfälle beredas huvudmannen och hans folk att undersöka sådana anordningar.

Utprovningsen av godtagbara apparatyper kräver särskild sakkunskap, som för närvarande icke torde finnas att tillgå hos statliga myndigheter.

Hittills har svenska kommunaltekniska föreningen ombesörjt dylika tekniska utprovningar.

Bedömandet av halten av kemikalier, exempelvis fosfat vid behandling av vatten, är även till stor del av den natur att härför kräves särskild vattenteknisk sakkunskap. Behovet av att ett angivande av tillåtna gränsvärden för tillförsel av sådana kemikalier kommer till stånd är påtagligt.

Det ovan anförda talar enligt medicinalstyrelsens mening för att den i motionen avsedda frågan bör upptagas till utredning i de olika särskilt angivna hänseenden medicinalstyrelsen berört i denna skrivelse. I en sådan utredning bör, utom företrädare för hygien och vattenteknik, jämväl de organisationer som representerar huvudmännen för de kommunala vattenverken få tillfälle att medverka.

Statens institut för folkhälsan gör i sitt yttrande bl. a. en översikt av förekommande typer av reningsanläggningar samt fortsätter:

Beträffande ifrågavarande separata reningsanläggningar kan allmänt anföras, att installation av sådana anläggningar kan ur konsumentens synpunkt innebära såväl en infektion av vattnet som en icke önskvärd överdosering av kemikalier. Bestämda krav på apparaturens funktionsduglighet och skötsel bör därför enligt styrelsens mening uppställas. Frågan om separata reningsanläggningar inom ett vattenverks distributionsområde berör emellertid i hög grad den kontroll av vattenbeskaffenheten, som skall utövas av hälsovårdsnämnderna. Enligt medicinalstyrelsens anvisningar skall denna omfatta bakteriologiska stickprov på nätet, vilka sedan lägges till grund för en bedömning av samhällsförsörjningen som sådan. Prov, uttagna i en fastighet med en mindre välskött, separat reningsanläggning, kan här förorsaka allvarliga missförstånd, då det enbart i den fastigheten förekommande infekterade vattnet kan komma att hänföras till vattenverkets totala distribution. Likaså kan vatten, som försatts med silver, skenbart giva en bättre bild av vattenförsörjningen, än som i verkligheten föreligger. En kemikaliedosering genom separata reningsanläggningar kan giva anledning till missförstånd beträffande rörbrott eller felaktig drift vid vattenverket. Med hänsyn till hälsovårdsstadgans bestämmelser om kontroll bör såväl vattenverk som hälsovårdsnämnder i varje särskilt fall äga kännedom om var separata reningsanläggningar installerats inom ett vattenverks distributionsområde.

Under återopande av det anförda får styrelsen tillstyrka, att en utredning om bestämmelser rörande tillstånd att förändra vattnets kemiska sammansättning i sådan anläggning för vattenförsörjning, som är underkastad kontroll jämlikt hälsovårdsstadgan, kommer till stånd. Vid denna utredning bör emellertid uppmärksamhet ägnas även andra vattenförsörjningsanläggningar, som tillhandahåller konsumtionsvatten i ej alltför ringa omfattning.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen framhåller, att frågan om den lagliga rätten att tillsätta ämnen i vattenledningsvatten aktualiserats av regeringsrättens beslut att fluortillsats till vattnet i kariesbegränsande syfte innebär missförhållande i hälsovårdshänseende och därför icke kan tillåtas. Styrelsen fortsätter:

Med hänsyn till anförda förhållanden synes det angeläget, att frågan om tillåtliga tillsatser till vattenledningsvatten snarast blir utredd. Vid en så-

dan utredning bör, utöver vad som framgår av det föregående, följande synpunkter beaktas.

Enär vissa nu använda eller framdeles ifrågakommande tillsatsämnen vid överdosering kan göra vattnet hälsovådligt, bör det ankomma på medicinalstyrelsen att dels avgöra vilka kemikalier e. d. som får tillsättas vattenledningsvatten, dels fastställa högsta tillåtliga halt av olika ämnen i det distribuerade vattnet. I fråga om tillsatsämne, som i högre koncentration är hälsovådligt, bör medicinalstyrelsen för varje aktuellt vattenverk avgöra huruvida tillsats av ämnet må ske.

Det synes vidare vara nödvändigt att utfärda särskilda föreskrifter dels om konstruktion och skötsel av de tekniska anordningarna för tillsats av i högre koncentration hälsovådliga ämnen, dels om hanteringen av vissa sådana ämnen. För sådana anordningar måste krävas en hög grad av driftsäkerhet. Vidare bör vissa kompetensfordringar uppställas för skötselpersonalen.

En annan fråga som bör klargöras i förevarande sammanhang är säkerställandet av rätten för ett vattenverks huvudman att dels avgöra vilka anordningar, som inom de olika fastigheterna får anslutas till det allmänna vattenledningsnätet, dels utfärda närmare föreskrifter om konstruktion och skötsel av sådana anordningar. Genom till vattenledningen anslutna olämpliga installationer i fastigheterna kan nämligen föroreningar komma in i vattenledningsnätet.

Utarbetandet av föreskrifter om konstruktion och skötsel av anordningarna för tillsats av hälsovådliga kemikalier bör ske under medverkan av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och arbetarskyddsstyrelsen.

Svenska stadsförbundet framhåller, att det nuvarande rättsläget i fråga om de kommunala huvudmännens möjligheter att utfärda anvisningar och föreskrifter beträffande de till deras anläggningar anslutna installationerna präglas av stor osäkerhet. De bestämmelser om nyttjandet av allmän vatten- och avloppsanläggning som återfinns i 11 och 12 §§ lagen om allmänna vatten- och avloppsanläggningar är ytterst summariska och till sin närmare innebörd tveksamma.

Med hänsyn härtill är det enligt förbundets mening angeläget att de kommunala huvudmännens rätt att utfärda reglements föreskrifter m. m. klarläggs.

Svenska landskommunernas förbund anlägger liknande synpunkter.

Sveriges fastighetsägareförbund anser, att anledning föreligger att genom utredning klarlägga villkoren för meddelande av tillstånd att förändra vattnets kemiska beskaffenhet i allmän vattenledning eller därtill ansluten ledning men att vid utredningen icke endast hänsyn tages till frågans betydelse ur sanitär synpunkt utan även till betydelsen av vilka skadeverkningar de kemiska tillsatsmedlen kan få på ledningar och armatur genom vilka vattnet passerar.

Sveriges industriförbund påpekar de olägenheter som avsaknaden av klara och fullständiga författningsbestämmelser på området medför. Förbundet anför:

Enligt Förbundets mening bör ett vatten, avsett för distribution i allmän

vattenledning, i princip inte förändras vad beträffar halten av däri lösta ämnen. Undantag bör medges, när det gäller nödvändig rening av vattnet; i sådana fall bör såväl tillsatser få göras som i vattnet lösta ämnen få borttagas. Detsamma gäller när man tillsätter ämnen i syfte att vattnet icke genom utlösning av ledningsmaterial skall förändras under distributionen. Därvid måste emellertid beaktas att man väljer sådana tillsatser som icke ogynnsamt påverkar vattnets beskaffenhet för vissa användningsändamål.

När det åter gäller tillsatser, som icke direkt syftar till rening av vattnet utan till andra, exempelvis medicinska effekter, bör man enligt Förbundets mening vara restriktiv och, innan tillstånd meddelas att göra tillsatser till vattnet, noga pröva huruvida andra utvägar kan anlitas för att nå det önskade syftet.

Industrin har som stor vattenkonsument för skilda ändamål ett betydande intresse av att inga sådana tillsatser göres, som kan vålla svårigheter för företagen vid produktionen, t. ex. nödga dem vidtagna kostsamma åtgärder för rening av vattnet.

Hälsovårdsnämnden i Norrköping vet av egen erfarenhet, hur besvärlig den nuvarande oklarheten har varit, särskilt då det gällt att fullborda de av nämnden år 1952 igångsatta försöken med fluortillsättning till viss del av stadens vattenledningsvatten. Man har därför enligt nämndens mening anledning att med tillfredsställelse motse klara bestämmelser i frågan. Att utredningen föreslås bli så omfattande att den kommer att gälla betydligt mera än blott och bart det för Norrköpings hälsovårdsnämnd just nu mest aktuella problemet om fluortillsättning är enligt nämndens uppfattning att betrakta som lyckligt.

Utskottet

I förevarande motioner påpekas, att bestämmelser som reglerar frågan att genom tillsatsmedel eller på annat sätt förändra vattnets kemiska beskaffenhet i allmän vattenledning eller därtill ansluten ledning icke finnes. Motionärerna nämner, att det i många fastigheter installerats anordningar för avhärdning, d. v. s. minskande av hårdhetsgraden i vattnet i syfte att minska förekomsten av pannsten. Vidare förekommer tillsats av klor för att minska bakteriehalten i vattnet och kalktillsatser för att justera surhetsgraden i mjukt vatten. På senare tid har på den svenska marknaden införts för enskilda fastigheter avsedda aggregat, som genom tillsats av polyfosfat uppges förhindra utfällning av olika salter och hålla rörledningarna rena samt skydda mot korrosion. Enligt vad motionärerna har sig bekant intar de lokala myndigheterna på olika platser skilda ståndpunkter vid bedömandet av ansökningar om installation av aggregat för tillsatser i vattnet. Det är också tveksamt vilka tillsatser som är tillåtna och vilka föreskrifter som är erforderliga vid tillståndsgivning. Därför är det enligt motionärernas mening angeläget att frågan blir föremål för utredning.

Enligt vad utskottet kan finna torde det i vissa fall vara motiverat att ge-

nom tillsatser förändra vattnets kemiska beskaffenhet. Samtliga remissinstanser har också ställt sig positiva till motionerna. I flera yttranden framhålls emellertid de olägenheter som avsaknaden av klara och fullständiga författningsbestämmelser på området medför. Det framhålls bland annat, att installation av separata reningsanläggningar kan medföra såväl infektion av vattnet som icke önskvärd överdosering av kemikalier. Bestämda krav på apparaturens funktionsduglighet och skötsel framstår därför som nödvändiga. Utprovning av godtagbara apparattyper kräver särskild sakkunskap. Vidare framhålls nödvändigheten av att såväl hälsovårdsnämnd som vattenverk får kännedom om var privat tillsatsanläggning anordnas.

Utskottet delar motionärernas och remissinstansernas uppfattning att spörsmålet bör utredas och hemställer därför,

att riksdagen med bifall till förevarande motioner, I: 30 och II: 56, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning om villkoren för tillstånd att förändra vattnets kemiska beskaffenhet i allmän vattenledning eller därtill ansluten ledning.

Stockholm den 13 november 1962

På andra lagutskottets vägnar:

AXEL STRAND

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från första kammaren: herrar Strand, Nils Elowsson, Axel Svensson, fru Carlqvist, fröken Nordström, herrar Edström, Enarsson och Thorsten Larsson;

från andra kammaren: herrar Anderson i Sundsvall, Nilsson i Göteborg, Lundberg, Wiklund i Stockholm, fru Gunne, herrar Fredriksson, Carlsson i Göteborg och Gomer.